

Gemeente Winterswijk
Het college en/of de burgemeester,
Postbus 101
7100 AC WINTERSWIJK

Verzenddatum:
Uw brief van:
Uw kenmerk:
Onderwerp: Waarschuwingsbrief
Zaaknummer: WRIJ TZ-1620892204-29600

AANGETEKEND VERSTUREN

Contactpersoon: M.W.M. Bongers
Telefoon: 0314-369787
E-mail: handhaving@wrij.nl
Kopie aan: Auteur, foff-tz,
Bijlage(n): 1: acties onderzoek PFAS

Geacht college, geachte burgemeester,

Voor de verondieping van de voormalig kleiput te Winterswijk, welke door uw gemeente is geïnitieerd en wordt uitgevoerd, is Waterschap Rijn en IJssel (het waterschap) het bevoegd gezag betreffende de waterbodem. In dit kader toetst het waterschap onder andere de partijen grond die worden toegepast ter verondieping van de kleiput, door en/of in opdracht van de gemeente Winterswijk.

Op ambtelijk niveau is diverse malen contact geweest tussen de gemeente Winterswijk en het waterschap over de verondieping van de kleiput. De laatste maal dat (telefonisch) contact is geweest, was op 9 april 2020 met mw. Van Dijk van uw gemeente.

Meer specifiek gaat het om de volgende onderwerpen:

1. Milieu hygiënisch vooronderzoek PFAS.
2. P/Fe-ratio.
3. Monitoring zuurstof.

De vragen van het waterschap over de punten 2 en 3 zijn per e-mail aan de verantwoordelijk ambtenaar gestuurd op 13 maart 2020, waarop wij op 30 maart 2020 namens de gemeente Winterswijk een antwoord hebben ontvangen.

Betreffende punt 1. heeft het waterschap daarnaast op 13 maart 2020 Milieu hygiënisch vooronderzoek (PFAS) vijf toegepaste partijen grond Kleiwinput Driemarkweg te Winterswijk' (kenmerk 11760.001, versie D1, d.d. 13 maart 2020) per e-mail ontvangen.

Op basis van de beschikbare informatie zijn overtredingen geconstateerd. In deze brief informeren wij u over het vervolg en leggen wij de geconstateerde overtredingen vast.

Milieu hygiënisch vooronderzoek PFAS

Op 4 december 2019 heeft het waterschap de gemeente Winterswijk een brief gestuurd, met kenmerk WRIJ TZ-1620892204-29630. In deze brief hebben wij u gewezen op de overtreding door de gemeente Winterswijk van artikel 7 van het Besluit bodemkwaliteit. Dit artikel betreft de zorgplicht met betrekking tot de kwaliteit van het oppervlaktewater. De overtreding bestond uit het toepassen van een vijftal partijen grond in strijd met het tijdelijke handelingskader voor PFAS.

Om een beeld te krijgen van de toepassing van PFAS in de klei put na 15 oktober 2019 diende door de gemeente Winterswijk een vooronderzoek op basis van NEN5725 te worden uitgevoerd. Dit onderzoek hebben wij op 13 maart 2020 ontvangen.

Het milieu hygiënisch vooronderzoek van Econsultancy geeft vooralsnog geen eenduidig antwoord op de vraag of de toegepaste partijen grond verontreinigd kunnen zijn met PFAS. In aanvulling op het onderzoek van Econsultancy moet de gemeente Winterswijk de volgende zaken aanvullen en/of verduidelijken:

- Hoofdstuk 1: Op verschillende locaties in de rapportage moet worden verwezen naar de NEN 5725. Daarbij moet telkens worden verwezen naar welke onderzoeksvraag van aanleiding D uit paragraaf 6.2.4 van de NEN 5725 wordt beantwoord.
- Hoofdstuk 5, Fabrieksstraat 41 Doetinchem: Hier moet beter worden aangegeven om welke vorm van papierveredeling het gaat, waarbij moet worden verwezen naar hoofdstuk 4 waar het Expertisecentrum PFAS wordt geciteerd dat er nooit PFAS houdend papier in Nederland is geproduceerd.
- Hoofdstuk 5, Fabrieksstraat Doetinchem: In het onderzoek van De Klinker bijlage 2, paragraaf 2.2 wordt gesproken over de aanwezigheid van siliconenafval, terwijl dit niet terugkomt in hoofdstuk 5.
De aanwezigheid van siliconenafval moet ook in hoofdstuk 5 worden beschreven onder paragraaf 5.2. Daarbij moet worden onderbouwd waarom Econsultancy de locatie uiteindelijk niet als PFAS-verdacht beschouwd.
- Hoofdstuk 7, Vreehorstweg Winterswijk: Hier moet beter worden onderbouwd waarom de herkomstlocatie als onverdacht wordt beschouwd. Met name de aanwezigheid van een verzinkerij in het verleden moet daarbij uitgewerkt worden.
- Hoofdstuk 9, Missetstraat Doetinchem: De activiteiten op de omliggende percelen van de herkomstlocatie moeten nauwkeuriger in beeld worden gebracht.
- Hoofdstuk 10 en 11 ontbreken in de rapportage, de nummering van de hoofdstukken moet daarop worden aangepast.

In bijlage 1 van deze brief is een uitgebreidere toelichting gegeven op bovenstaande punten. Deze toelichting is op 9 april 2020 reeds aan mevrouw Van Dijk van uw gemeente ter beschikking gesteld.

Hogere P/Fe ratio

Per e-mail van 30 maart 2020 is namens de gemeente Winterswijk een reactie gegeven op de toepassing van de partij grond met meldingsnummer 498820.0 in de klei put. De P/Fe ratio van deze partij is hoger dan de normering uit de Nota bodembeheer. Op 13 maart 2020 heeft onze toezichthouder, mevrouw M. Bongers, de gemeente Winterswijk per e-mail gewezen op het feit dat hiermee is gehandeld in strijd met de Nota bodembeheer en het Besluit bodemkwaliteit.

In de reactie van de gemeente Winterswijk wordt aangegeven dat deze partij is toegepast op basis van een e-mail vanuit het waterschap van 9 oktober 2019 waarin toestemming zou zijn gegeven voor toepassing deze partij grond. Dit ondanks de hogere P/Fe ratio. Echter wijs ik de gemeente expliciet op het feit dat is afgesproken dat u voor het toepassen van grond onder een hogere norm een formeel verzoek zou doen voor het wijzigen van de norm. Dit verzoek heeft het waterschap nooit ontvangen.

Dat u niet toe bent gekomen aan het verzoek tot aanpassing van de norm door de commotie rond PFAS laat onverlet dat u in strijd heeft gehandeld met de Nota bodembeheer en artikel 52, lid 1 van het Besluit bodemkwaliteit en daarmee in overtreding bent.

Aanvullend waterkwaliteitsonderzoek zuurstof

In de brief van het waterschap van 14 november 2019 met kenmerk WRIJTZ-1620892204-29782, hebben wij u verzocht om vanaf 1 december 2019 elke 2 maanden het oppervlaktewater in de kleiput te laten monitoren op zuurstof, aanvullend op de reguliere monitoring. In de e-mail van 30 maart heeft de gemeente Winterswijk laten weten dat er op 6 april 2020 een watermonster genomen gaat worden, waarbij zuurstof wordt meegenomen. Hieruit blijkt dat aanvullende monitoring op zuurstof door de gemeente niet tussentijds heeft plaatsgevonden.

Hoewel ten tijde van de monsternamen en analyse van het oppervlaktewater in november 2019 geen sprake was van een overschrijding van de norm voor zuurstof, heeft u niet voldaan aan het verzoek van het waterschap. Door het niet tussentijds monitoren van de zuurstof heeft u niet voldaan aan de zorgplicht, artikel 7, van het Besluit bodemkwaliteit.

Hoe nu verder?

Om de milieu hygiënische gevolgen van de hierboven gestelde overtredingen te kunnen bepalen, moet u :

- Vóór 1 mei 2020 het aangepaste milieu hygiënisch vooronderzoek naar PFAS indienen bij het waterschap. Dit onderzoek moet worden aangevuld en aangepast conform de opmerkingen in deze brief, en verder toegelicht in bijlage 1.
- Vóór 1 mei 2020 de analyseresultaten van het waterkwaliteitsonderzoek indienen bij het waterschap.

Waterschap Rijn en IJssel past de Landelijke Handhavingsstrategie toe bij het beoordelen van overtredingen. De zwaarte van overtredingen bepalen we op basis van zowel de gevolgen van de overtreding als het gedrag van de overtreder. Vooralsnog volstaat het waterschap met het vastleggen van voornoemde overtredingen door de gemeente Winterswijk in deze waarschuwingsbrief.

Na beoordeling van de door u te overleggen gegevens, alsmede de bepaling van de gevolgen voor de waterkwaliteit door het toepassen van grond met een te hoge P/Fe ratio door een onafhankelijke adviseur, overwegen wij of aanvullend handhavend optreden tegen de gemeente Winterswijk opportuun is.

Heeft u vragen?

Neemt u dan contact op met mevrouw Bongers via handhaving@wrij.nl of op telefoonnummer 0314-369787.

Hoogachtend,

drs. R.E.G.J. Ampting-Wichman
directeur

Bijlage 1

Bevindingen en aanbevelingen

Na het kritisch doornemen van het 'Milieu hygiënisch vooronderzoek (PFAS) vijf toegepaste partijen grond Kleiwinput Driemarkweg te Winterswijk' van Econsultancy (kenmerk 11760.001, versie D1, d.d. 13 maart 2020) komen wij op de volgende actiepunten en aanbevelingen:

Hoofdstuk 1, Inleiding

Volgens Econsultancy is het milieu hygiënisch vooronderzoek verricht conform de NEN 5725:2017 "Bodem - Landbodem - Strategie voor het uitvoeren van milieu hygiënisch vooronderzoek" (pagina 1, inleiding).

Het vooronderzoek dient inderdaad volgens deze NEN norm te worden uitgevoerd. Echter verwijst Econsultancy hier in het vervolgtraject in zijn geheel niet meer naar.

Zo dient in de NEN 5725 telkens onderzoeksaanleidingen te worden geformuleerd. Bij partijkeuringen dient daarbij volgens paragraaf 6.2.4 van de NEN 5725 te worden gewerkt. Hierin staat: 'Aanleiding D: opstellen hypothese milieu hygiënische kwaliteit ten behoeve van partijkeuring'. Bij aanleiding D voor een partijkeuring dienen een 7-tal onderzoeksvragen gemotiveerd te worden beantwoord. Econsultancy volgt niet deze onderzoeksvragen maar kiest voor een andere aanpak waarbij middels een tabel de geraadpleegde bronnen worden afgevinkt.

Alhoewel Econsultancy dus afwijkt van de gehanteerde volgorde in de onderzoeksvragen en de bijbehorende formuleringen in de NEN, maakt zij wel dezelfde afwegingen en worden de vragen in de rapportage (voor het merendeel) afdoende beantwoord.

Acties en aanbevelingen:

- Econsultancy moet niet alleen bij de inleiding verwijzen naar de NEN 5725 maar ook in de rest van de rapportage bij de verschillende locaties. Daarbij telkens verwijzen naar welke onderzoeksvragen van aanleiding D worden beantwoord. Hiermee wordt de rapportage beter te volgen en voldoet daarmee beter aan de NEN 7525.

Hoofdstuk 5 Fabrieksstraat 41 Doetinchem

Op de herkomstlocatie van de partij was in het verleden een papierveredelingsbedrijf aanwezig. Econsultancy heeft het in de tekst per abuis over papierverdelingsbedrijf. In bijlage 2 van de rapportage is echter een inventariserend onderzoek van De Klinker uit 1998 opgenomen waarin bij de historische informatie duidelijk wordt gesproken van papierveredeling. In hoofdstuk 4 van het vooronderzoek bij 'verontreinigingsbronnen PFAS' wordt de papierindustrie expliciet als een verdachte locatie benoemd in de opsomming op pagina 3. In datzelfde hoofdstuk staat echter ook dat in Nederland nooit PFAS houdend papier is geproduceerd. Specifiek voor deze locatie kan deze discrepantie lastige vragen oproepen.

Acties en aanbevelingen:

- Aanbevolen wordt om beter te beschrijven om welke vorm van papierveredeling het hier gaat en daarbij te verwijzen naar hoofdstuk 4, waarbij vanuit het Expertise centrum PFAS wordt geciteerd dat er nooit PFAS houdend papier in Nederland is geproduceerd. Dit vraagt om een betere onderbouwing.

Daarnaast wordt in het onderzoek van De Klinker in bijlage 2 in paragraaf 2.2 gesproken over de aanwezigheid van siliconenafval. Dit aspect wordt in hoofdstuk 5 over de Fabrieksstraat 41 echter niet vernoemd. Aangezien smeermiddelen volgens hoofdstuk 4 van het vooronderzoek als verdacht dienen te worden gezien kan ook dit vragen oproepen.

Acties en aanbevelingen:

- Voor wat betreft het siliconenafval dient de aanwezigheid hiervan te worden beschreven in de tekst bij paragraaf 5.2. en dient te worden onderbouwd waarom Econsultancy deze locatie uiteindelijk als niet verdacht op PFAS beschouwd. In principe gebeurt het bovenstaande al deels bij de conclusie in paragraaf 5.3; “Daarbij is het ook geheel niet zeker of de partij grond überhaupt van deze locatie afkomstig is en indien wel, dan zal dit vermoedelijk reeds zijn gebeurd ten tijde van het bouwrijp maken van de locatie in de jaren '60”. Blijkbaar komt dus of de grond niet van de locatie, of is het depot reeds bij het bouwrijp maken ontstaan. Helaas is dit blijkbaar niet meer voldoende overtuigend te achterhalen.

Het niet opnoemen van het siliconenafval in het verdere onderzoek, terwijl dit wel in de bijlage staat vermeld, de taalfout bij *papierver(e)delingsbedrijf*, de discrepantie tussen het feit dat de papierindustrie als verdacht wordt gezien terwijl in hetzelfde tekstblok staat dat in Nederland geen PFAS houdend papier is geproduceerd maakt dat de eindconclusie “niet verdacht op PFAS” onder druk komt te staan. Aanbevolen wordt dat Econsultancy de ontbrekende aspecten, zoals hierboven vermeld, opneemt in de tekst van hoofdstuk 5 en één en ander beter formuleert zodat dit hoofdstuk niet tot verwarring leidt.

Hoofdstuk 7, Vreehorstweg nabij 14 Winterswijk

Aangezien de partij van een saneringslocatie bleek te komen is ook hier aanvullende informatie opgevraagd. Hieruit blijkt (paragraaf 7.2, pagina 7): “De voor de bouwkuip ontgraven grond (gekeurde partij) zal voor een groot deel de tijdens de sanering toegepaste schone grond betreffen en verder eventueel nog omringende terreineigen grond die reeds voldeed aan de saneringsdoelstelling”. Het perceel, waarbinnen de herkomstlocatie van de partij grond is gelegen, is vanaf 1919 in gebruik geweest ten behoeve van industriële doeleinden (ijzerdraadwerken). Er hebben verscheidene uitbreidingen van de bebouwing plaatsgevonden, die in gebruik zijn genomen als hout- en metaalwerkplaats. Verder bevonden er zich in het verleden een lakdompelbad en 2 moffelovens. Ten zuidoosten van de bebouwing bevond zich een kleine *verzinkerij*”.

Vervolgens wordt in de conclusie in paragraaf 7.3 op pagina 8 het volgende gesteld; “Hoewel er een scala aan bedrijfsmatige activiteiten heeft plaatsgevonden (veelal metaalbewerking) zijn er geen aanwijzingen gevonden dat er op de herkomstlocatie activiteiten hebben plaatsgevonden, die een verontreiniging met PFAS veroorzaakt zouden kunnen hebben. De herkomstlocatie is volgens Econsultancy “onverdacht” ten opzicht van haar omgeving.

Acties en aanbevelingen:

- Dat de herkomstlocatie als onverdacht wordt beschouwd moet beter worden onderbouwd. Met name de aanwezigheid van een verzinkerij kan mogelijk een bron van PFAS zijn. Door Econsultancy wordt in hoofdstuk 4 bij de opsomming van PFAS bronnen immers ook de galvanische industrie vermeld.

Galvaniseren wordt op Wikipedia omschreven als:

“**Galvaniseren** (ook: **galvanisatie**, **galvanotechniek** of **elektroplating**) is een methode die gebruik maakt van [elektriciteit](#) om een voorwerp te bedekken met een laagje [metaal](#). Door middel van galvaniseren kan bijvoorbeeld een ijzeren plaat worden voorzien van een laagje [zink](#) ([elektrolytisch verzinken](#)), [nikkel](#) of [chroom](#) om het meer [corrosiebestendig](#) te maken of mooier te laten glanzen”.

Verzinken kan dus vallen onder galvaniseren als het middels elektriciteit geschiedt en is daarmee vervolgens verdacht op PFAS. Waarschijnlijk is de gekeurde grond grotendeels uitgenomen aanvulgrond van de eerdere sanering, maar helemaal zeker is dat niet.

- Het expertise centrum PFAS heeft een Kennisdocument PFAS op haar website gepubliceerd:

https://www.expertisecentrumpfas.nl/images/Handelingskader/DDT219-1-18-009.764-rapd-Kennisdocument_PFAS_-_definitief_02.pdf.

Hierin wordt in paragraaf 3.4.2 uitgelegd dat PFAS bij galvanisatie met name wordt gebruikt bij verchromen om zo de blootstelling van medewerkers aan Chrom –VI te reduceren. Aanbevolen wordt dat in de rapportage van Econsultancy naar deze paragraaf wordt verwezen. Door de lezer goed bij de hand te nemen en toegang te geven aan alle beschikbare informatie kunnen mogelijke vragen hierover al op voorhand worden voorkomen. Daarnaast kan ter ondersteuning hiervan mogelijk nog verder naar historische informatie worden gezocht over het door deze specifieke verzinkerij gehanteerde productieproces.

Hoofdstuk 9, Missetstraat Doetinchem

De partij is afkomstig van aaneengesloten ontgravingen van de oever bij de Oude IJssel, ten westen van het woningbouwproject IJsseldoks II aan de C. Missetstraat te Doetinchem. Het perceel, waarbinnen de locatie was gelegen, is in het verleden in gebruik geweest als bedrijventerrein. Op de locatie zijn diverse bodemonderzoeken uitgevoerd, waaruit blijkt dat sterke verontreinigingen met minerale olie en asbest zijn aangetoond. Vervolgens is in 2017 een bodemsanering uitgevoerd. Uit het evaluatieverslag blijkt dat de verontreinigingen met minerale olie en asbest gesaneerd zijn tot de terugsaneerwaarde (minerale olie < AW2000 en asbest < 100 mg/kg d.s.). De saneringsdoelstelling is behaald en de locatie is geschikt bevonden voor het beoogde gebruik zijnde bodemfunctieklasse Wonen.

Econsultancy heeft aanvullende onderzoek gedaan naar de eventuele verdachtheid van PFAS van de locatie. Hieruit blijkt dat de herkomstlocatie zelf niet bebouwd is geweest. De bedrijfsmatige/potentieel bodemactiviteiten die op de direct aangrenzende percelen hebben plaatsgevonden bestonden uit:

- IJzerhandel;
- Detailhandel;
- Productie houtproducten;
- Grafische reprobbedrijf / audiovisuele producties / ontwerpburo.
- Ondergrondse opslag van brandstoffen;
- Stalling rolcontainers;
- Aannemingsbedrijf;

Vervolgens wordt geconcludeerd dat op de herkomstlocatie geen activiteiten hebben plaatsgevonden, die een verontreiniging met PFAS veroorzaakt kunnen hebben. De herkomstlocatie is "onverdacht" ten opzicht van haar omgeving.

Acties en aanbevelingen:

- Alhoewel de herkomstlocatie mogelijk niet verdacht is, zijn de aangrenzende percelen dat mogelijk wel. Met name het grafische reprobbedrijf dat als laatste in de opsomming staat kan PFAS verdacht zijn, zoals ook al weergegeven in de opsomming van hoofdstuk 4 van het vooronderzoek bij foto-industrie en lak- en verfindustrie. Econsultancy moet de activiteiten op de omliggende percelen nauwkeuriger in beeld brengt middels aanvullend historisch onderzoek om zo de onverdachtheid op een mogelijke PFAS bron beter te onderbouwen.

Hoofdstuk 10 en 11

Deze ontbreken in de rapportage.

Acties en aanbevelingen:

Hoofdstuk nummering in rapportage aanpassen.